

Rada Fundacji:
Danuta Przywara - Przewodnicząca
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Ireneusz Cezary Kamiński
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski
Mirosław Wyrzykowski

Zarząd Fundacji:
Prezes: Maciej Nowicki
Wiceprezes: Piotr Kładoczny
Sekretarz: Małgorzata Szuleka
Skarbnik: Lenui Kerymov
Członkini: Aleksandra Iwanowska

Warszawa, dnia 2 września 2021 r.

849/2021/PIP/PK/ZG

**Szanowny Pan
nadinsp. Dariusz Wesołowski
Komendant Wojewódzkiej Policji
we Wrocławiu
ul. Podwale 31-33
50-040 Wrocław**

Szanowny Panie Komendancie,

I. WPROWADZENIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się z uprzejmą prośbą o poinformowanie o podjętych działaniach w związku ze sprawą śmierci Dmytry Nikiforenki we wrocławskiej izbie wytrzeźwień, o której pisze J. Harłukowicz w publikacji na łamach Gazety Wyborczej Wrocław pt. *Śmierć Ukrainka podczas interwencji policji. Pół godziny katongi w izbie wytrzeźwień* ["WYBORCZA" UJAWNIA]¹.

II. STAN FAKTYCZNY

Jak wynika z doniesień medialnych, 30 lipca 2021 r. 25-letni obywatel Ukrainy Dmytro Nikiforenko po spotkaniu ze znajomymi jechał autobusem linii N, gdzie jego zachowanie zwróciło uwagę kierowcy – miał mówić do siebie i uderzać głową w szybę. Na miejsce wezwane zostało pogotowie, ale badanie wykazało jedynie, że mężczyzna znajdował się pod wpływem alkoholu. Około godz. 22 na przystanek, na którym wysiadł 25-latek przyjechać mieli funkcjonariusze Policji, którzy zastosowali wobec niego środki przymusu bezpośredniego – gaz, kajdanki i siłę fizyczną. Reporter Gazety Wyborczej wskazał, że kamery z monitoringu w autobusie nie

¹ J. Harłukowicz, *Śmierć Ukrainka podczas interwencji policji. Pół godziny katongi w izbie wytrzeźwień* ["WYBORCZA" UJAWNIA], Gazeta Wyborcza Wrocław 2.09.2021 r., <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7.35771.27521568.wyborcza-ujawnia-smierc-ukrainca-podczas-policyjnej-interwencji.html#S.DT-K.C-B.1-L.L.duzy> (dostęp: 2.09.2021 r.).

potwierdzają, by mężczyzna zachowywał się w sposób agresywny w pojeździe. Nie potwierdziły tego również kamery nasobne funkcjonariuszy, które miały zostać wyłączone zaraz po zatrzymaniu. Z ustaleń dziennikarza wynika, że na tym etapie interwencji udział w niej brało trzech funkcjonariuszy wydziału prewencji Komendy Miejskiej we Wrocławiu – Franciszek K., Rafał P. i Mariusz Sz.

Do Wrocławskiego Ośrodka Pomocy Osobom Nietrzeźwym funkcjonariusze dojechali około godziny 22:19, choć z samochodu wyciągnąć mieli zatrzymanego prawie dziesięć minut później – jak wskazuje J. Harłukowicz, z kajdankami założonymi na ręce trzymane z tyłu, wygięte przez funkcjonariuszy nad głowę dociskaną do dołu.

W poczekalni zatrzymany miał płakać, zwijać się i krzyczeć, a z zapisu z monitoringu wynika w ocenie reportera, że na czerwonej twarzy widniała „charakterystyczna oleista plama po spryskaniu gazem”. 25-latek, jak wskazuje Harłukowicz, nie zachowywał się w sposób agresywny – mimo to funkcjonariusze mieli dociskać jego głowę do ściany i szarpać go. Kajdanki zostały mu zdjęte o 22:38, po przebadaniu alkomatem (który wykazał miał 1,5 promila alkoholu we krwi). Gdy wówczas zatrzymany próbował wstać, dwóch policjantów i dwóch pracowników izby wytrzeźwień miało go powalić na ziemię, siedzieć na nim we czwórkę, przyciskać jego głowę kolanem do podłogi i ponownie próbować spiąć jego ręce kajdankami. Po chwili doszło do nich kolejnych dwóch funkcjonariuszy – wówczas na nietrzeźwym siedzieć miało jednocześnie sześć osób.

O godzinie 22:40 policjanci wnieść mieli nietrzeźwego do izolatki i próbować zapiąć go w pasy. Jak wynika z publikacji, skrupowany 25-latek nie atakował, choć napinał się i próbował oswobodzić – wówczas siedzieć miało na nim aż dziewięć osób, z czego dwóch (których tożsamość dziennikarz ustalił jako policjanta Konrada S. i pracownika izby wytrzeźwień Konrad K.) co pewien czas uderzało go pięściami. Konrad S. miał również przyduszać nietrzeźwego. Inny policjant miał uderzać go szpicem pałki, a jeden z pracowników izby – kopać go kolanem.

Zgodnie z relacją zamieszczoną w Gazecie Wyborczej, o godzinie 22:52 Dmytro Nikiforenko leżał spokojnie i nie wierzgał – mimo to policjanci cały czas mieli na nim siedzieć, podduszać go, bić po głowie i dociskać kolanem. W pewnym momencie lekarka Joanna K. miała wybiec z sali i wrócić z pulsoksymetrem. Funkcjonariusze wypieli go z pasów, sprawdzili puls i reakcję źrenic, a następnie przenieśli mężczyznę na podłogę, gdzie rozpoczęli reanimację. Dziesięć minut później do sali wejść mieli ratownicy, którzy prowadzili reanimację przez kolejne 50 minut. O 23:53 lekarze stwierdzić mieli zgon.

Trzy dni później w sprawie przesłuchana miała zostać kuzynka zmarłego, która na przesłuchaniu na komisariacie Wrocław Stare Miasto miała być przede wszystkim pytana o narkotyki – których, jak wskazuje kobieta, Nikiforenko nie brał. Dopiero po ponad dwóch tygodniach śledztwo miało być przeniesione do Prokuratury Okręgowej w Świdnicy, która odmówiła komentarza w sprawie. Nieoficjalnie reporterowi udało się ustalić, że postępowanie prowadzone było w kierunku nieumyślnego spowodowania śmierci. Ze stanowiska przedstawionego przez aspiranta sztabowego Łukasza Dutkowiaka, oficera prasowego KMP we Wrocławiu, wynika, że wszczęto czynności wyjaśniające w sprawie. Cytowany przez Wyborczą dyrektor WrOPON wskazał, że choć skrytykował bijącego pięściami pracownika izby wytrzeźwień, to nie widział podstaw do jego zawieszenia w pracy.

Z późniejszej publikacji w Gazecie Wyborczej wynika, że dopiero po reportażu J. Harłukowicza, miesiąc po wydarzeniach na izbie wytrzeźwień, Policja podjęła działania wobec funkcjonariuszy biorących udział w tragicznie zakończonej interwencji. Zgodnie z cytowanym w artykule komunikatem, dnia 1 września 2021 r. Komendant Miejski Policji we Wrocławiu zawiesił czterech funkcjonariuszy, a wobec dwóch rozpoczął procedurę wydalenia ze służby z powodu podejrzenia „zastosowania przez nich środków przymusu bezpośredniego nieadekwatnie do sytuacji, a także naruszenie przepisów wewnętrznych obowiązujących na terenie działania Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu”².

III. STAN PRAWNY

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Mając na uwadze, że śmierć osoby pozbawionej wolności (w tym osoby faktycznie pozbawionej wolności w trakcie policyjnej interwencji) może stanowić potencjalne naruszenie art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: *EKPC, Konwencja*), stanowiącego o prawie do życia, Fundacja pragnie poczynić kilka uwag w zakresie wynikających z tego prawa obowiązków państwa.

Zgodnie z art. 2 EKPC, prawo każdego człowieka do życia jest chronione i nikt nie może być umyślnie życia pozbawiony. Prawo to, podobnie jak wolność od tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, stanowi jedno z najważniejszych praw gwarantowanych

² J. Harłukowicz, *Śmierć Ukrainca we Wrocławiu. Po artykule "Wyborczej" czterech policjantów zawieszonych, dwóch do wydalenia ze służby*, Gazeta Wyborcza Wrocław 2.09.2021 r., <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7.35771.27523208.po-artykule-wyborczej-czterech-policjantow-zawieszonych-wobec.html> (dostęp: 2.09.2021 r.).

w Konwencji, nie może być derogowane, a wszelkie ograniczenia muszą być rozumiane jak najbardziej ściśle³.

Za L. Garlickim podkreślenia wymaga, że pozbawienie wolności przez funkcjonariuszy państwowych oznacza przejęcie przez nich odpowiedzialności za życie i integralność fizyczną danej osoby. Zakłada się bowiem, że – skoro już doszło do pozbawienia wolności – to osoba taka pozostaje pod pełną kontrolą państwa i nie może stwarzać zagrożeń, o jakich mówi art. 2 ust. 2 EKPC⁴. W przypadku śmierci osoby znajdującej się pod kontrolą państwa, Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: *ETPC, Trybunał*) przyjmuje domniemanie, że doszło do niej w wyniku działań funkcjonariuszy – ciężar przekonującego wykazania, że było inaczej, spoczywać będzie na państwie⁵. Obowiązek ten rozciąga się na przedstawienie spójnego i przekonującego ciągu wydarzeń oraz odpowiednich dowodów świadczących o prawdziwości przedstawionej przez funkcjonariuszy wersji wydarzeń⁶.

Z art. 2 EKPC wynika nie tylko ogólny materialny obowiązek ochrony życia ludzkiego i ściśle z nim powiązany zakaz pozbawiania życia, ale i proceduralny obowiązek przeprowadzenia efektywnego śledztwa w każdym przypadku, gdy zachodzi podejrzenie, że doszło do naruszenia obowiązku materialnego⁷. Konwencja zobowiązuje państwo do wyjaśnienia każdego przypadku utraty życia, który w sposób oczywisty nie wynika z przyczyn naturalnych. Zakaz pozbawiania życia przez funkcjonariuszy państwowych byłby bowiem praktycznie nieefektywny, gdyby nie istniała procedura, w której możliwa byłaby ocena każdego przypadku użycia „śmiertelnej siły”⁸.

Jak podkreśla ETPC „postępowanie karne musi zostać wszczęte i prowadzone z urzędu, gdy tylko władze powezmą wiadomość o przypadku pozbawienia życia”⁹. Samo postępowanie zaś musi mieć charakter efektywny, tzn. musi być prowadzone w sposób pozwalający zarówno na ustalenie przebiegu wypadków, jak i – ewentualne – oskarżenie i ukaranie osób odpowiedzialnych za bezprawne pozbawienie życia. Warto nadmienić, że w warunkach ponoszenia przez władze pełnej odpowiedzialności za życie i zdrowie człowieka (np. w wypadku pozbawienia wolności) nieadekwatność krajowego dochodzenia może doprowadzić do konkluzji, że doszło do naruszenia

³ Wyrok ETPC z dnia 27.09.1995 r. w sprawie *McCann i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 18984/91, §§ 146-147.

⁴ L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 81.

⁵ Wyrok ETPC z dnia 27.06.2000 r. w sprawie *Salman przeciwko Turcji*, skarga nr 21986/93, § 100.

⁶ Wyrok ETPC z dnia 26.02.2008 r. w sprawie *Mansuroğlu przeciwko Turcji*, skarga nr 43443/98, § 80.

⁷ Wyrok ETPC z dnia 30.03.2016 r. w sprawie *Armani da Silva przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5878/08, § 229.

⁸ Wyrok ETPC w sprawie *Armani da Silva...*, § 230.

⁹ Zob. wyrok ETPC z dnia 28.07.1998 r. w sprawie *Ergi przeciwko Turcji*, skarga nr 23818/94, z dnia 6.07.2005 r. w sprawie *Nachova i inni przeciwko Bułgarii*, skargi nr 43577/98 i 43579/98.

art. 2 w aspekcie materialnym¹⁰. Naruszeniem proceduralnego obowiązku rzetelnego śledztwa będą m.in. sytuacje, gdy prowadzący postępowanie będą osobami współpracującymi z osobami podejrzanymi¹¹, zaniechanie przeprowadzenia czynności niezbędnych dla wyjaśnienia okoliczności sprawy¹², jak również niewystarczająco krytyczna ocena wersji wydarzeń przedstawionej przez podejrzanych funkcjonariuszy¹³.

Śmierć człowieka nie będzie uznana za sprzeczną z tym artykułem wyłącznie w enumeratywnie wymienionych w art. 2 ust. 2 Konwencji sytuacjach, o ile wynika ona z bezwzględnie koniecznego użycia siły. „Bezwzględna konieczność” w tym zakresie oznacza w szczególności konieczność rygorystycznej oceny, czy takie użycie siły było ściśle proporcjonalne do zamierzonego celu (wymienionego w art. 2 ust. 2 EKPC – obronie przed bezprawną przemocą, zgodnego z prawem zatrzymania, zgodnych z prawem działań podjętych w celu tłumienia zamieszek lub powstania). Brać należy pod uwagę również całokształt okoliczności towarzyszących danej sytuacji, w tym również możliwość kontrolowania sytuacji przez funkcjonariuszy czy przygotowania się do interwencji i zaplanowania jej przebiegu¹⁴. Ocena ta powinna zmierzać również do ustalenia, czy władze publiczne podjęły należyte starania w celu minimalizowania ryzyka dla życia osób, w sprawie których interweniowano¹⁵.

IV. WNIOSKI

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, że z art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wynika zarówno obowiązek państwa powstrzymania się przed umyślnym i bezprawnym pozbawieniem życia, ale także rzetelnego i efektywnego wyjaśnienia każdego przypadku, w którym zachodzi przypuszczenie, że do śmierci dojdzie wskutek działania funkcjonariuszy.

Mając na uwadze powyższe, w świetle doniesień medialnych przypadek śmierci w izbie wytrzeźwień, do której dojdzie miało dnia 30 lipca 2021 r. powinien zostać wyjaśniony w sposób odpowiadający proceduralnym wymogom wynikającym z art. 2 EKPC. Szczególne wątpliwości Fundacji budzi bicie mężczyzny i – jak wynika z publikacji – nieproporcjonalne i nieuzasadnione

¹⁰ Wyrok ETPC z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie *Mojsiejew przeciwko Polsce*, skarga nr 11818/02, § 65.

¹¹ Wyrok ETPC z dnia 15.05.2007 r. w sprawie *Ramsahai i inni przeciwko Holandii*, skarga nr 52391/99, §§ 335-341.

¹² Wyrok ETPC z dnia 4.04.2006 r. w sprawie *Sergey Shevchenko przeciwko Ukrainie*, skarga nr 32478/02, §§ 72-73, wyrok ETPC z dnia 20.05.1999 r. w sprawie *Oğur przeciwko Turcji*, skarga nr 21594/93, §§ 90-93.

¹³ Wyrok ETPC z dnia 8.04.2004 r. w sprawie *Özalp i inni przeciwko Turcji*, skarga nr 32457/96, § 45.

¹⁴ Wyrok ETPC w sprawie *McCann i inni...*, §§ 149-150, wyrok ETPC z dnia 9.10.1997 r. w sprawie *Andronicou i Constantinou przeciwko Cyprowi*, skarga nr 25052/94, § 182.

¹⁵ Wyrok ETPC w sprawie *Bubbins przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 50196/99, § 141.

stosowanie wobec niego środków przymusu bezpośredniego, wyłączenie kamer nasobnych przez funkcjonariuszy i zwlekanie z zawieszeniem ich w czynnościach służbowych bądź też niepodjęcie wobec funkcjonariuszy i pracowników takich środków.

Z tego względu Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się do Pana Komendanta z uprzejmą prośbą o wnikliwe zbadanie przedmiotowej sprawy i poinformowanie Fundacji o poczynionych ustaleniach. Prosimy również o bieżące informowanie Fundacji o działaniach podejmowanych w toku postępowania wyjaśniającego.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Łgosp Wyneru szecurdu

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
WICEPREZES ZARZĄDU
Piotr Kładoczny